

Шевченко П. В.

ORCID: 0000-0003-0739-616X

аналітик, член ГО «Українська асоціація китаєзнавців»

м. Київ, Україна

**ЕКСПЛІКАЦІЯ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ
ПЕКИНУ В РАМКАХ СТРАТЕГІЧНОГО ТРИКУТНИКУ
АМЕРИКА – КИТАЙ – РФ ЗА ДОПОМОГОЮ ВЧЕННЯ ШКОЛИ
ДИПЛОМАТИЧНОГО МИСТЕЦТВА ВЕРТИКАЛЬНИХ
І ГОРИЗОНТАЛЬНИХ АЛЬЯНСІВ (纵横家)**

Ключові слова: зовнішня політика Китаю, американо-китайські відносини, китайсько-російські відносини.

Цілісна історична пам'ять Середньої Держави довжиною в п'ять тисяч років генерує зовнішньополітичний феномен: китайські лідери бачать глобальну шахівницю кризь призму сингулярності, усвідомлюючи міжнародні події сьогоденного континууму ідентично до тих, які траплялися в Стародавній Китаї. Позиціонування Great Powers і конкуренція у планетарній системі координат 21-го сторіччя корелює з історичними реаліями китайської політики тисячолітньої давності, коли стародавні царства боролися за лідерство, створювали ситуативні альянси, використовували складні прорахунки-плани послідовності дій (战略计谋). Класичні стратегічні принципи актуальні сьогодні.

Звісно, це не означає, що в сучасному світі Чжуннаньхай сприймає відносини із США виключно лінійно, як взаємодію, наприклад, стародавніх царств Цінь (秦) та Чу (楚) періоду Воюючих держав (战国时代). Найімовірніше, фокус Пекіну на подібному анархічному ландшафті великодержавної боротьби, де заради виживання та процвітання акторам потрібно боротися різноманітними засобами за власні національні інтереси. Тому аргумент такий: розуміння сучасної геополітики Пекіну має починатися з: а) китайських традиційних класичних стратегічних концептів; в) примату ідеї політичної суб'єктності Пекіну – власного суверенітету; с) конкурентного сприйняття Китаєм країн Євразійського континенту та США (competitive coexistence) [1, с. 97–107].

З точки зору теорії міжнародних відносин роль культурного й історичного спадку пояснюється конструктивізмом і вирішальною роллю лідерів. Перший актуалізує мислячий (ideational) фактор, за допомогою якого країна усвідомлює процеси, приймаючи зовнішньополітичні рішення під унікальним впливом власної ідентичності, ідеологічної парадигми, соціальної структури [2, с. 94–109]. Роль політичного лідерства означає такі елементи в прийнятті міжнародних рішень: персональні характеристики, раціональність-мудрість, політичне мистецтво, усвідомлення держави всередині та у зовнішньому світі. Реаліст Моргентгау постулює, що «від політичного лідерства залежить міжнародне лідерство (позиція) країни» [3, 512–530].

Якщо казати про Китай, то яскравим прикладом підтвердження конструктивізму та ролі лідера виступає Мао Цзедун, який ретельно вивчав китайську класичну стратегію. По-перше, він як мінімум тричі публічно казав про те, що читав «Мистецтво війни» Сунь Цзи після «конференції в Цзуньї» (遵义会议), коли став де-факто лідером КПК, очоливши її військове крило [4]. По-друге, він наглядно використав дві стратегії з трактату в своїй політичній практиці:

1) «підіймати шум на сході, але нанести удар на заході» (声东击西). Чан Кайши (蒋介石) в 1935 році готувався знову оточити армію КПК, коли вона під час Великого походу (长征) переправлялася через річку Чишуй (赤水). Мао розумів план Гоміньдану й демонстрував, що рухатиметься в Гуйчжоу, направивши туди декілька піхотних полків. Чан Кайши повірив у це та сконцентрував сили на цьому напрямку; але Мао тим часом повів армію в Юньнань, уникнувши оточення;

2) «об'єднатися з далекою країною проти близької» (远交近攻). Після радянсько-китайського розриву Мао визначив пріоритетним вектором співпрацю з США, адже вона могла принести можливості для розвитку Китаю. Він розумів серйозність протиріч між США та СРСР – Холодну війну. Спершу почавши разом із Вашингтоном геополітично балансувати СРСР, Пекін згодом розгорнув велике торговельно-економічне співробітництво з Америкою.

Один із найбільших практиків Realpolitik Бісмарк казав, що «заради стабільності світовий порядок з п'яти великих країн є гарною ідеєю, але з трьох він буде кращим».

Оформлення «стратегічного трикутника Кіссінджера» почалося під час біполярності Холодної війни, коли Пекін підвищив свою суб'єктність після Корейської війни, двох криз у Тайваньській протоці, отримання ядерної зброї, зниження рівня впливу з боку СРСР. Спільне китайсько-американське балансування призвело до поразки радянської

держави та до появи економічного дива у вигляді Chimerica, однак 30 років потому США визначає Китай як конкурента, намагаючись стримати його технологічний і геополітичний розвиток, незважаючи на нереалістичність повного розриву економічних зв'язків.

Ще більшої метаморфози трикутник пережив після російського вторгнення в Україну 2022 року, коли російсько-китайські відносини стали інструментарієм геополітичного балансування глобального лідерства США, економічна співпраця з Китаєм не дозволила російській економіці провалитися в тартарари після введення західних санкцій.

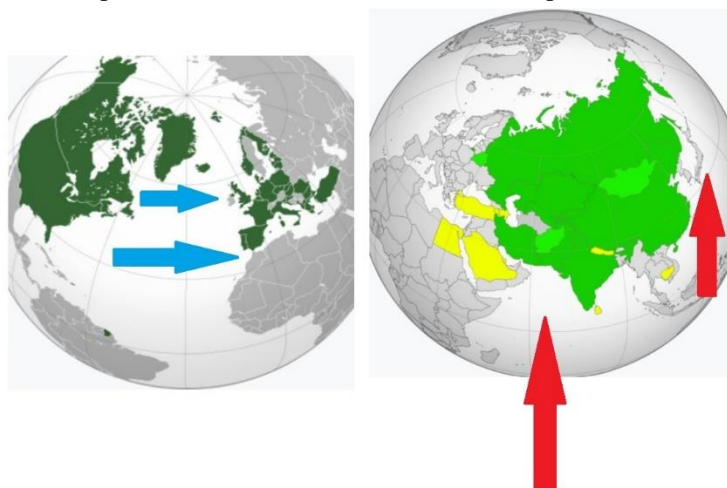
Наразі Москва є найслабшою ланкою трикутника США – Китай – РФ, але китайсько-російське співробітництво резонує з глобальним лідерством Америки, в подальшому гіпотетично загрожуючи Вашингтону (а) втратою планетарної пальми першості (гегемонії), (б) статусом регіональної держави, лідером Західної півкулі. У «Холодній війні 2.0» США ризикують повторити долю СРСР, не витримавши напруги протистояння на два фронти – азійський і європейський [5].

У провадженні дипломатичної політики всередині конгломерату відносин Америка – Китай – РФ Пекін керується не тільки економічними мотиваціями, але й стратегічними, джерело яких можна знайти в китайській класичній думці. Крім популярного «Мистецтва війни», певні інсайди надає вчення школи Горизонтальних і Вертикальних Альянсів, яке брали на озброєння (створюючи вигідні альянси та розриваючи не вигідні союзи 纵横捭阖) лідери семи Воюючих царств – Ці (齊), Чу (楚), Янь (燕), Хань (韓), Чжао (趙), Вей (魏), Цінь (秦). Держави створювали угруповання по осям північ – південь, схід – захід, себто по вертикалі (合纵) та по горизонталі (连横). Найбільш визначними були вертикальний альянс шести держав проти гегемонії Цінь, а також горизонтальний союз проти Ці, який у подальшому критично посилив Цінь.

Проводячи паралелі із сьогоdnішнім геополітичним ландшафтом, можна припустити, що Китай разом з іншими євразійськими країнами намагається створити глобальне вертикальне геополітичне угруповання (SCO, BRICS+) проти горизонтального союзу США (NATO, G7). Фокусом сучасного ситуативного вертикального об'єднання є зменшення лідерської позиції США, схожих з історичним Цінь часів «другого вертикального альянсу».

Рис. 1. «Вертикальне» об'єднання BRICS+ і «горизонтальне» G7

Рис. 2. «Вертикальна» безпекова група SCO та «горизонтальне» NATO

Література:

1. H. Kissinger. On China, Penguin Press, 2011. P. 97–107.
2. A. Wendt. Social Theory of International Politics. Cambridge University Press, 1999. P. 94–109.
3. B. Zhang. Hans Morgenthau, Realist Theory of International Leadership, and the Future of Global Order. Chinese Political Science Review, 2017. No 2, pp. 512–530.

4. 熊华源 (2013), 毛泽东究竟何时读的《孙子兵法》, 《党的文献》 2006年第3期. URL: <https://www.dswxyjy.org.cn/n1/2019/0228/c423964-30915260.html>.

5. N. Ferguson. In Cold War II, the US Risks Playing the Soviet Role. Bloomberg, 2023. URL: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-11-20/xi-biden-summit-in-cold-war-2-against-china-us-may-play-soviet-role>.

УДК 94(510.2)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-57>

Ямпольська Л. М.

ORCID: 0000-0001-7884-8050

кандидат історичних наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри всесвітньої історії

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

«ТАЙВАНСЬКЕ ПИТАННЯ» В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН США – КНР НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ключові слова: «тайванське питання», Східна Азія, Азійсько-Тихоокеанський регіон, міжнародні відносини, США, КНР, Китайська Республіка.

«Тайванське питання» («проблема двох Китаїв») є дестабілізуючим фактором у розвитку державності КНР і Китайської Республіки (Тайваню). Від його вирішення залежать геополітична ситуація та стабільність макроекономічних процесів у Східній Азії та Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Завдання нашої доповіді – проаналізувати еволюцію «тайванського питання» через призму відносин США – КНР на сучасному етапі.

США займають ключові позиції у вирішенні проблеми «двох Китаїв», починаючи від її виникнення у 1949 р. Аналіз дипломатичної лінії США щодо «тайванського питання» становить значний інтерес у сучасному науковому дискурсі, оскільки політичні, економічні, військові інтереси Сполучених Штатів завжди були й залишаються практичним керівництвом у вирішенні проблем Азійсько-Тихоокеанського регіону. У перші роки після проголошення КНР адміністрація президента Г. Трумена вважала, що заради збереження